

## Związek objawów depresyjnych u młodzieży z doświadczaniem przemocy domowej w dzieciństwie

Correlation of depression in adolescents and early experience of domestic violence

Uniwersytet Łódzki, Instytut Psychologii, Zakład Psychopatologii i Psychologii Klinicznej. Kierownik: prof. dr hab. n. med. Józef Kocur  
Correspondence to: Dr Sylwia Szymańska, Instytut Psychologii UŁ, ul. Smugowa 10/12, 91-433 Łódź, tel.: 042 665 55 15,  
e-mail: sszymanska@uni.lodz.pl  
Source of financing: Department own sources

### Streszczenie

Artykuł stanowi doniesienie z badań nad związkiem między doświadczaniem w dzieciństwie przemocy ze strony członków rodziny a występowaniem depresji w okresie dorastania i wczesnej dorosłości. Zbadano 191-osobową grupę uczniów łódzkich szkół średnich i wyższych (111 kobiet i 80 mężczyzn w wieku 16-27 lat). W celu oszacowania poziomu depresji posłużono się Inwentarzem Depresji Becka. Retrospektywne badania krzywdzenia doświadczonego ze strony rodziny przeprowadzono przy użyciu Skali Zespołu Dziecka Krzywdzonego (ZDK), która pozwoliła na pomiar czterech rodzajów przemocy: fizycznej, emocjonalnej, seksualnej i zaniedbywania. Dodatkowo zastosowano ankietę mierzącą zmienne socjoekonomiczne rodziny. Analiza wyników badań wskazuje na umiarkowane, pozytywne związki między doświadczaniem przemocy w dzieciństwie a objawami depresyjnymi w późniejszym wieku. Między grupami o różnym nasileniu depresji istnieją statystycznie istotne różnice w doświadczaniu przemocy. Osoby o depresji umiarkowanej znacząco częściej były krzywdzone niż badani, u których stwierdzono brak objawów depresyjnych lub ich łagodne nasilenie. W przypadku kar fizycznych, krzywdzenia emocjonalnego i zaniedbywania główne źródło przemocy stanowili rodzice. Przemoc seksualna pochodziła od osób spoza rodziny dziecka. Przemoc fizyczna ojca, przemoc seksualna ze strony osób spoza rodziny, alkoholizm matki i zła sytuacja materialna rodziny okazały się czynnikami wyjaśniającymi 22% zmienności wyników dla depresji. Osoby krzywdzone w dzieciństwie zalicza się do grupy ryzyka zaburzeń depresyjnych.

**Słowa kluczowe:** przemoc fizyczna, emocjonalna, zaniedbywanie, wykorzystywanie seksualne, rodzina, dzieci, depresja

### Summary

The paper presents results of studies on associations between early experience of domestic violence and subsequent development of depression during adolescence and early adulthood. Analysis included a group of 191 students of secondary schools and universities in the Łódź agglomeration (111 females and 80 males, aged 16-27). Severity of depression was assessed using the Beck Depression Inventory. Retrospective evaluation of domestic maltreatment was performed using the Abused Child Syndrome Scale (ZDK), enabling measurement of 4 types of violence: physical, emotional, sexual and neglect. An additional questionnaire was implemented, measuring socioeconomic status of the family. Analysis of our results revealed moderate, positive correlation of early experience of domestic violence and development of depression later on. Among groups of persons with varying severity of depression, there are significant differences in past experiences of violence. Persons with moderate depression have been maltreated significantly more often as compared with those lacking signs of depression or those with mild symptoms only. In the case of corporal punishment, emotional hurting and neglect, parents were the principal source of violence. Sexual violence usually stemmed from persons outside the child's family. Physical violence on the part of father, sexual violence on the part of strangers, maternal alcohol abuse and low income were factors responsible for 22% of variance of depression score. Persons harmed in childhood are at risk of developing depressive disorders later in life.

**Key words:** physical and emotional violence, neglect, sexual abuse, family, children, depression

## WPROWADZENIE

Przemoc wobec dziecka, mająca w wielu przypadkach swoje źródła w domu rodzinnym, przybiera różne formy – od fizycznego ataku, emocjonalnego poniżenia, po seksualne wykorzystywanie. Bez względu na rodzaj i nasilenie aktów krzywdzenia wpływają one negatywnie na rozwój psychofizyczny dziecka, relacje w rodzinie, kontakty z rówieśnikami, funkcjonowanie w roli ucznia. Dziecko jest skłonne do przypisywania sobie odpowiedzialności za złe traktowanie przez osoby z rodziny bez względu na faktyczne przyczyny aktów przemocy<sup>(1)</sup>. Doniesienia z badań podają, że przemoc domowa może prowadzić do lęku, agresji, zespołu stresu pourazowego (PTSD), depresji czy problemów w zachowaniu dziecka krzywdzonego<sup>(2,3)</sup>. Te same negatywne konsekwencje występują także u dzieci będących świadkami przemocy<sup>(4)</sup>. Akty krzywdzenia wymierzane przez osoby najbliższe, które powinny stanowić źródło miłości, wsparcia i bezpieczeństwa, mają także swoje długotrwałe skutki. Obok nieprawidłowo kształtującej się osobowości ofiar przemocy, w której dominują niskie samoocena i poczucie własnej wartości, nieufność, dążenie do perfekcjonizmu czy lęk, pojawiają się problemy w relacjach z innymi ludźmi<sup>(5)</sup>. Młodych ludzi doświadczających przemocy w dzieciństwie zalicza się do grupy ryzyka zaburzeń nastroju, uzależnień od narkotyków i alkoholu<sup>(6)</sup>. Ukształtowany w domu rodzinnym wzorec zachowań agresywnych w stosunku do najbliższych jest w wielu przypadkach powielany przez ofiary przemocy w ich dorosłym życiu<sup>(7)</sup>.

W większości badań nad wpływem doświadczania aktów przemocy w dzieciństwie na późniejsze funkcjonowanie psychospołeczne zwraca się uwagę na problem zaburzeń depresyjnych ofiar krzywdzenia<sup>(2,3,5,8)</sup>. Jednak badania te koncentrują się głównie na porównywaniu grup o skrajnym nasileniu aktów przemocy domowej. Wydaje się więc zasadne zbadanie, czy w ogólnej populacji młodzieży pojawiające się objawy depresyjne mogą mieć związek z doświadczaniem w dzieciństwie krzywdzenia ze strony osób z najbliższego otoczenia.

## CEL PRACY

Celem pracy było uzyskanie odpowiedzi na pytania:

1. Jakie jest nasilenie objawów depresyjnych wśród młodzieży?
2. Czy istnieje związek między objawami depresji u młodych ludzi a doświadczaniem przemocy domowej w dzieciństwie?
3. Które osoby z rodziny stanowiły główne źródło przemocy?
4. Jakiego rodzaju przemoc stosowana była najczęściej?
5. Które z czynników rodzinnych stanowią predyktory występowania depresji u młodzieży?

## INTRODUCTION

Violence directed against children, which often originates at family home, may acquire several forms – from physical assault and emotional humiliation to sexual abuse. Independent on type and severity of acts of maltreatment, they exert a negative impact on psychophysical development of the child, intrafamily relations, peer relations and academic performance. The child usually ascribes to itself full responsibility for being maltreated by relatives, independent of true causes of acts of violence<sup>(1)</sup>. Reports from studies indicate that domestic violence may lead to anxiety, aggression, post-traumatic stress disorder (PTSD), depression and behaviour disorders in the maltreated child<sup>(2,3)</sup>. The same negative phenomena may develop in children only witnessing acts of violence<sup>(4)</sup>. Acts of harm, performed by closest relatives, who should be a source of love, support and safety, may have long-lasting effects. Besides distorted formation of personality of victims of violence, dominated by low self-esteem, distrust, perfectionism and anxiety, there are problems with interpersonal relations<sup>(5)</sup>. Young people, who experienced violence in childhood, are at risk of developing mood disorders, drug addiction and alcoholism<sup>(6)</sup>. Pattern of aggressive behaviour towards closest relatives formed at home frequently will be repeated by victims of domestic violence in their adult life<sup>(7)</sup>.

Most studies dealing with the impact of early experience of violence on the victims' future psychosocial functioning, highlight the issue of depressive disorders in maltreated persons<sup>(2,3,5,8)</sup>. However, these studies focus mainly on comparison of groups of people who experienced domestic violence of extreme severity. Therefore it might be justified to see, if depressive symptoms developing in adolescents in general population might be associated with experience of maltreatment by closest relatives during early childhood.

## AIM OF THE PAPER

The paper was designed to provide answers to the following questions:

1. What is the severity of depressive signs among adolescents?
2. Is there a correlation between signs of depression in young people and experience of domestic violence in childhood?
3. Which members of the family was the main source of violence?
4. What type of violence was most frequently used?
5. Which features of the family are risk factors for future development of depression in adolescents?

**MATERIAŁ I METODYKA****GRUPA BADAWCZA**

W celu odpowiedzi na powyższe pytania przeprowadzono badania wśród uczniów łódzkich szkół średnich i wyższych. Zbadano 191 osób (111 kobiet i 80 mężczyzn) w wieku 16-27 lat. Charakterystykę badanej grupy przedstawia tabela 1.

**METODY**

W celu oszacowania obecności i nasilenia objawów depresyjnych zastosowano Inwentarz Depresji Becka w polskim opracowaniu Parnowskiego i Jernajczyka<sup>(9)</sup>. Występowanie przemocy domowej zmierzono przy użyciu Skali Zespołu Dziecka Krzywdzonego (ZDK) autorstwa Kmieciak-Baran i Wojciechowskiej<sup>(5)</sup>. Jest to 39-itemowy kwestionariusz dla młodzieży i dorosłych pozwalający na retrospektywny pomiar przemocy doznawanej w dzieciństwie od osób z najbliższego otoczenia: matki, ojca, rodzeństwa, krewnych lub osób spoza rodziny. Technika ta pozwala na dokonanie pomiaru czterech rodzajów krzywdzenia dziecka:

- przemocy fizycznej – zachowań innych osób, które wywołują u dziecka fizyczny ból;
- przemocy emocjonalnej – świadomego bądź nieświadomego poniżania, obrażania, upokarzania dziecka;
- zaniedbywania – niezaspokajania podstawowych potrzeb dziecka związanych z jego biologicznym przetrwaniem, prawidłowym rozwojem psychospołecznym;
- przemocy seksualnej – wykorzystywania dziecka dla osiągnięcia przyjemności seksualnej.

W każdej skali można uzyskać wynik od 0 (brak przemocy określonego rodzaju) do 50 punktów (doznawanie aktów przemocy bardzo często – prawie codziennie). Dodatkowo zastosowano ankietę autorstwa Kmieciak-

**MATERIAL AND METHOD****STUDY POPULATION**

In order to answer these questions, we conducted a study among students of secondary and high schools in the Łódź urban area. Overall, 191 persons (111 females and 80 males) aged 16-27 years have been examined. Demographic characteristics of the study group are shown in table 1.

**METHOD**

In order to assess prevalence and severity of depression symptoms, we used the Polish version of Beck Depression Inventory by Parnowski and Jernajczyk<sup>(9)</sup>. Occurrence of domestic violence was measured using the ZDK scale (Harmed Child Syndrome Scale) by Kmieciak-Baran and Wojciechowska<sup>(5)</sup>. It is a 39-item questionnaire designed for adolescents and adults, enabling a retrospective measurement of violence suffered in childhood from closest relatives (mother, father, siblings, other relatives and persons from outside the family). This instrument enables measurement of 4 types of maltreatment:

- physical violence – other persons' behaviour generates physical pain in the child;
- emotional violence – conscious or unconscious humiliation, offending and demeaning of the child;
- neglect – failure to satisfy most basic needs of the child, associated with its biological survival and normal psychosocial development;
- sexual violence – abuse of child in order to obtain sexual pleasure.

Each scale may provide a score from 0 (lack of a particular type of violence) to 50 (very frequent experience of violence, e.g. daily). Additionally, a questionnaire designed by Kmieciak-Baran was used, providing both demographic data and information on socioeconomic

Osoby badane Entire population of persons examined	N	Wiek Age		Depresja Depression	
		Śr. Mean	SD	Śr. Mean	SD
Ogółem Total	191	18,85	2,49	8,97	7,00
Kobiety Females	111	18,81	2,63	10,50	8,71
Mężczyźni Males	80	18,91	2,30	6,83	6,93

N – liczebność; Śr. – średnia arytmetyczna; SD – odchylenie standardowe od średniej  
N – number of patients; Mean – arithmetic mean; SD – standard deviation from mean value

Tabela 1. Charakterystyka grupy badawczej  
Table 1. Characteristics of the study population

-Baran, która obok danych demograficznych pozwoliła na uzyskanie informacji na temat zmiennych socjoekonomicznych, takich jak: sytuacja materialna rodziny, nadużywanie alkoholu przez matkę i/lub ojca, praktyki religijne, bezrobocie rodziców<sup>(5)</sup>.

## ANALIZA STATYSTYCZNA

Statystyczne opracowanie wyników obejmowało badanie związków między zmiennymi za pomocą współczynnika korelacji r-Pearsona, porównywanie średnich wyników grupowych testami t-Studenta i u-Manna-Whitneya oraz przy użyciu analizy wariancji z testem wielokrotnego rozstępu Duncana. Dodatkowo przy wyjaśnianiu wpływu zmiennych środowiska rodzinnego na występowanie objawów depresji wśród badanych zastosowano analizę regresji wielokrotnej z procedurą krokową wstępującą.

## WYNIKI

Wstępna analiza wyników badań koncentrowała się na oszacowaniu poziomu doświadczanej przemocy domowej. Jak pokazuje rys. 1, średnie wartości grupowe nasilenia objawów przemocy w rodzinie są niskie. Najwyższa wartość dotyczy przemocy fizycznej (średnia 12,38), najniższa – przemocy seksualnej (średnia 2,33). Między poszczególnymi wartościami średnimi występują jednak istotne statystycznie różnice ( $p < 0,001$ ).

Wyniki przeprowadzonej analizy wykazały, że średnia wartość dla depresji w grupie badanej młodzieży wskazuje na brak objawów depresyjnych. Istnieją istotne różnice w poziomie depresji między mężczyznami i kobietami ( $z = 2,28$ ;  $p < 0,01$ ). W grupie mężczyzn średni wynik wskazuje na brak depresji, podczas gdy w grupie kobiet na łagodne nasilenie objawów depresyjnych (ta-

status of families, e.g. income, abuse of alcohol by mother and/or father, religious practices, parental unemployment<sup>(5)</sup>.

## STATISTICAL ANALYSIS

Statistical work-up of study results included analysis of associations between variables using Pearson r-correlation coefficient, comparison of mean scores for particular groups using the Student t-test and the Mann-Whitney U-test, as well as analysis of variance using Duncan multiple range test. Furthermore, to determine the impact of family dependent variables on development of symptoms of depression in the study population, we used stepwise ascending multiple regression analysis.

## RESULTS

Preliminary analysis of study results focused on evaluation of severity of domestic violence experienced. As shown in fig. 1, mean scores indicating severity of manifestations of domestic violence are low. The highest scores are associated with physical violence (mean: 12.38), while the lowest ones – with sexual violence (mean: 2.33). Nevertheless, there are statistically significant differences between particular mean values ( $p < 0.001$ ). Analysis of results revealed that mean score for signs of depression in the study population of adolescents and young adults indicates absence of formal signs of depression. There are, however, significant gender-dependent differences in the level of depression ( $z = 2.28$ ;  $p < 0.01$ ). In the group of males, mean score indicates absence of depression, while females do express mild symptoms of depression (table 1). In our material, most persons do not present depressive symptoms (61%). There are, however, a sizeable proportion of young people present-

Depresja – grupa Subgroups of persons with depression	Wiek Age								
	Ogółem Total			Kobiety Females			Mężczyźni Males		
	N	Śr. Mean	SD	N	Śr. Mean	SD	N	Śr. Mean	SD
I	115	18,62	2,35	60	18,51	2,35	55	18,73	2,38
II	51	19,86	2,73	30	19,97	3,15	21	19,71	2,05
III	25	17,88	1,99	21	18,00	2,14	4	17,25	0,50

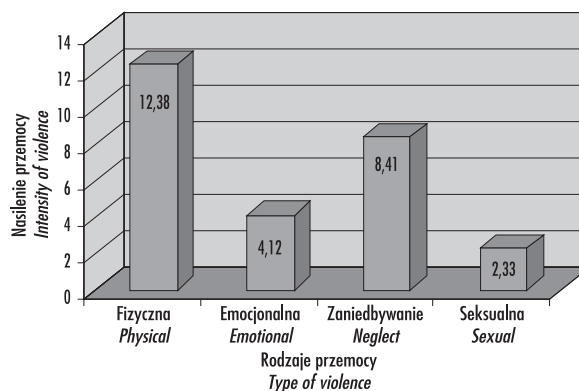
N – liczebność; Śr. – średnia arytmetyczna; SD – odchylenie standardowe od średniej  
 N – number of patients; Mean – arithmetic mean; SD – standard deviation from mean value  
 I – brak depresji; II – depresja łagodna; III – depresja umiarkowana  
 I – depression absent; II – mild depression; III – moderate depression

Tabela 2. Charakterystyka grup o różnym nasileniu objawów depresji

Table 2. Characteristics of subgroups defined according to severity of depression

bela 1). W badanej grupie przeważająca liczba osób nie wykazuje objawów depresji (61%). Istnieje jednak znaczny odsetek młodych ludzi z łagodnym (21%) oraz umiarkowanym (13%) nasileniem objawów. Dokładną charakterystykę grup o różnym nasileniu depresji przedstawia tabela 2.

Analiza korelacji między doświadczaniem przemocy w dzieciństwie a występowaniem depresji w okresie wczesnej dorosłości wskazuje na pozytywny, umiarkowany związek między zmiennymi. Częstsze przypadki krzywdzenia ze strony osób z najbliższego otoczenia w dzieciństwie są istotnie powiązane z wyższym poziomem objawów depresyjnych u młodzieży. Zależność ta dotyczy wszystkich rodzajów przemocy: fizycznej ( $r=0,38$ ;  $p<0,001$ ), emocjonalnej ( $r=0,31$ ;  $p<0,01$ ), seksualnej ( $r=0,24$ ;  $p<0,05$ ) i zaniedbywania ( $r=0,28$ ;  $p<0,001$ ). W celu dokładniejszej analizy związków między doświadczaną przemocą domową a depresją porównano wyniki w skali ZDK uzyskane przez osoby o różnym nasileniu objawów depresyjnych (tabela 3). Przeprowadzona analiza wariancji wykazała, że między grupami istnieją istotne statystycznie różnice w poziomie objawów krzywdzenia w dzieciństwie. Najwięcej przemocy domowej doświadczyły osoby o umiarkowanym nasileniu depresji, w porównaniu z badanymi o depresji łagodnej lub bez takich objawów. W przypadku krzywdzenia fizycznego istnieją różnice istotne między wszystkimi wyróżnionymi grupami (grupy I-II  $p<0,01$ ; I-III  $p<0,001$ ; II-III  $p<0,001$ ). Osoby o depresji łagodnej i umiarkowanej znacząco częściej doświadczały



Rys. 1. Średnie wartości przemocy domowej doświadczanej przez osoby badane (N=191)

Fig. 1. Mean scores of severity of domestic violence experienced by examinees (N=191)

ing mild (21%) or moderate (13%) depressive symptoms. Detailed characteristic of subgroups defined depending on severity of depressive symptoms is presented in table 2. Analysis of correlation between experience of violence in childhood and development of depression during adolescence and early adulthood indicates a positive moderate association between these variables. Higher incidence of maltreatment on the part of closest relatives during childhood is directly associated with greater severity of depressive symptoms in adolescents. This correlation is present throughout all types of vio-

Przemoc Type of violence	F	Depresja – grupa Subgroups of persons with depression					
		I (N=115)		II (N=51)		III (N=25)	
		Śr. Mean	SD	Śr. Mean	SD	Śr. Mean	SD
Fizyczna Physical	15,06***	8,45	11,70	15,94	13,99	23,20	18,22
Emocjonalna Emotional	9,16*	2,60	5,70	4,78	6,85	9,72	14,35
Zaniedbywanie Neglect	7,04**	5,50	11,71	12,00	17,42	14,52	11,83
Seksualna Sexual	5,44*	1,66	2,90	3,14	4,06	3,76	4,82

N – liczebność; Śr. – średnia arytmetyczna; SD – odchylenie standardowe od średniej  
 N – number of patients; Mean – arithmetic mean; SD – standard deviation from mean value

I – brak depresji; II – depresja łagodna; III – depresja umiarkowana  
 I – depression absent; II – mild depression; III – moderate depression

F – wartość różnicy między grupami; \*  $p<0,05$ ; \*\*  $p<0,01$ ; \*\*\*  $p<0,001$   
 F – net value of intergroup difference; \*  $p<0,05$ ; \*\*  $p<0,01$ ; \*\*\*  $p<0,001$

Tabela 3. Średnie wartości przemocy domowej w grupach osób o różnym nasileniu objawów depresji (N=191)

Table 3. Mean scores indicating intensity domestic violence in persons with various severity of depression (N=191)

przemocy emocjonalnej i zaniedbywania ze strony najbliższych niż młodzież bez objawów depresji. Dla przemocy emocjonalnej różnica między grupami I-II i I-III jest istotna na poziomie  $p < 0,01$ . W przypadku zaniedbywania różnica ta jest istotna na poziomie  $p < 0,001$ . Przemoc seksualna stosowana była częściej w stosunku do osób z umiarkowanym poziomem objawów depresji, w porównaniu z osobami nieprzejawiającymi objawów depresyjnych (grupy I-III  $p < 0,01$ ).

Analiza źródeł przemocy w rodzinie wykazuje, że głównymi osobami krzywdzącymi młodych ludzi w dzieciństwie byli rodzice. Ogółem według badanych matka i ojciec to osoby najczęściej stosujące kary fizyczne, emocjonalne oraz zaniedbujący potrzeby dziecka w porównaniu z pozostałymi członkami rodziny. Natomiast przemoc o charakterze seksualnym pochodzi przede wszystkim spoza rodziny (tabela 4).

Rodzice postrzegani są jako główne źródło krzywdzenia także we wszystkich grupach wyróżnionych ze względu na nasilenie objawów depresyjnych. Istnieją statystycznie istotne różnice między grupami w stosowaniu przemocy domowej przez poszczególnych członków rodziny (tabela 5). W przypadku przemocy fizycznej, emocjonalnej i zaniedbywania przez matki i ojców najwyższe wyniki uzyskała grupa o umiarkowanym nasileniu depresji, w porównaniu z dwiema pozostałymi grupami (we wszystkich przypadkach różnice między grupami I i III oraz II i III są istotne na poziomie  $p < 0,001$ ). Dodatkowo osoby z grupy umiarkowanej depresji relacjonują istotnie więcej niż pozostali badani krzywdzenia fizycznego i emocjonalnego ze strony krewnych (przemoc fizyczna grupy I-III  $p < 0,001$ ; II-III  $p < 0,01$ ;

przemoc fizyczna (r=0.38;  $p < 0.001$ ), emocjonalna (r=0.31;  $p < 0.01$ ), seksualna (r=0.24;  $p < 0.05$ ) and neglect (r=0.28;  $p < 0.001$ ). For a more in-depth analysis of correlations between domestic violence experienced and depression, we compared ZDK scores of persons differing in severity of depression signs (table 3). Analysis of variance revealed that there are significant intergroup differences in the level of maltreatment during childhood. The greatest exposure to domestic violence was noticed in persons with moderate depression, as compared with those presenting mild depression or depression-free. In the case of physical violence, there are significant differences between all subgroups (groups I-II:  $p < 0.01$ ; groups I-III:  $p < 0.001$ ; groups II-III:  $p < 0.001$ ). Persons with mild and moderate depression reported experiences of early emotional violence and neglect significantly more often than adolescents not presenting signs of depression. In what concerns emotional violence, differences between groups I-II and I-III are statistically significant ( $p < 0.01$ ). In the case of neglect, the difference is highly significant ( $p < 0.001$ ). Persons reported sexual violence more often with moderate severity of depression as compared with depression-free persons (group I-III,  $p < 0.01$ ).

Analysis of sources of domestic violence revealed that own parents were the main authors of maltreatment of our patients during childhood. Overall, according to our data, mother and father were those who most frequently used physical punishment, emotional punishment and neglect, as compared with other members of the family. Sexual violence was usually generated outside the family (table 4).

Przemoc Type of violence	F	O		M		R		K		I	
		Śr. Mean	SD	Śr. Mean	SD	Śr. Mean	SD	Śr. Mean	SD	Śr. Mean	SD
Fizyczna Physical	7,50***	2,94	4,45	3,45	4,88	2,48	4,11	1,34	2,84	2,24	3,33
Emocjonalna Emotional	5,96***	1,38	3,84	1,08	3,06	0,92	2,52	0,21	0,88	0,51	1,74
Zaniedbywanie Neglect	3,66***	2,42	4,30	2,05	4,83	1,21	3,31	1,47	3,34	1,26	3,00
Seksualna Sexual	51,31***	0,06	0,44	0,01	0,54	0,17	0,60	0,26	0,94	1,74	2,79

Śr. – średnia arytmetyczna; SD – odchylenie standardowe od średniej  
Mean – arithmetic mean; SD – standard deviation from mean value

Źródło przemocy: M – matka; O – ojciec; R – rodzeństwo; K – krewni; I – inni  
Source of violence: M – mother; O – father; R – siblings; K – relatives; I – others

F – wartość różnicy między grupami; \*\*\*  $p < 0,001$   
F – net value of intergroup difference; \*\*\*  $p < 0,001$

Tabela 4. Średnie wartości nasilenia poszczególnych rodzajów przemocy domowej stosowanej przez członków rodziny (N=191)  
Table 4. Mean value of scores indicating intensity of particular types of domestic violence used by family members (N=191)

przemoc emocjonalna grupy I-III  $p < 0,01$ ; II-III  $p < 0,01$ ) oraz fizycznego i seksualnego ze strony osób spoza rodziny (przemoc fizyczna grupy I-II  $p < 0,01$ ; I-III  $p < 0,01$ ; przemoc seksualna grupy I-III  $p < 0,01$ ).

Biorąc pod uwagę przemoc domową oraz zmienne socjoekonomiczne rodziny, próbowano odpowiedzieć na pytanie, które z czynników związanych z sytuacją rodzinną osób badanych wpływają na występowanie u nich objawów depresyjnych. Przeprowadzona analiza regresji pokazała, że najsilniejszymi predyktorami występowania objawów depresji u młodych ludzi są cztery zmienne: przemoc fizyczna ze strony ojca, przemoc seksualna pochodząca od osób spoza rodziny dziecka, sytuacja materialna rodziny oraz nadużywanie alkoholu przez matkę. Wyjaśniają one 22% zmienności wyników zmiennej „depresja” (tabela 6).

### OMÓWIENIE

Przeprowadzone badania wykazały, że u większości uczniów szkół średnich i studentów nie występują objawy depresyjne. Retrospektywna ocena aktów krzywdzenia ze strony osób z najbliższego otoczenia wskazuje na niskie nasilenie przemocy domowej. Głównym rodzajem krzywdzenia dziecka w rodzinie była zdaniem badanych przemoc fizyczna. Kary cielesne (klapsy) są w wielu przypadkach traktowane przez rodziców jako środek wychowawczy zgodny ze standardami społecznymi.

Parents are perceived as the main source of violence in all subgroups singled-out based on severity of depression. There are statistically significant intergroup differences in frequency of resorting to domestic violence by particular members of the family (table 5). In the case of physical and emotional violence and neglect by mother and father, the highest score thereof was noticed in the moderate depression group as compared with both remaining groups (in all cases, differences between groups I-II and II-III are significant;  $p < 0.001$ ). Furthermore, persons with moderate depression report having experienced significantly more physical and emotional violence on the part of relatives than other examinees (physical violence: groups I-III,  $p < 0.001$ ; groups II-III,  $p < 0.01$ ; emotional violence: groups I-III,  $p < 0.01$ ; groups II-III,  $p < 0.01$ ), as well as physical and sexual violence on the part of non-relatives (physical violence: groups I-II,  $p < 0.01$ ; groups I-III,  $p < 0.01$ ; sexual violence: groups I-III,  $p < 0.01$ ).

Considering domestic violence and socioeconomic variables, we tried to determine which factors associated with family situation of the examinees may influence the development of depressive signs. Analysis of regression showed that the strongest predictors of development of depression in young people are 4 variables: physical violence on the part of father, sexual violence on the part of persons from out of the family, economic status of family and maternal abuse of alcohol. They

Depresja – grupa Severity of depression	Rodzaje przemocy Type of violence																			
	Fizyczna Physical					Emocjonalna Emotional					Zaniedbywanie Neglect					Seksualna Sexual				
	M	O	R	K	I	M	O	R	K	I	M	O	R	K	I	M	O	R	K	I
I (N=115)	2,30	1,79	2,09	0,68	1,51	0,72	0,77	0,67	0,12	0,29	1,17	1,34	1,14	0,97	0,88	0,04	0,03	0,14	0,13	1,31
II (N=51)	4,10	4,14	2,90	1,65	3,16	0,63	2,08	1,13	0,16	0,78	3,22	3,52	1,10	2,33	1,94	0,26	0,16	0,18	0,43	2,16
III (N=25)	7,40	5,76	3,40	2,92	3,68	3,68	2,72	1,56	0,72	1,00	3,68	5,48	1,76	2,00	1,60	0,12	0,00	0,28	0,52	2,84
F	13,30 **	11,87 **	1,40	6,11*	7,50*	11,48 **	3,90*	1,50	5,06*	2,62	5,00*	12,50 *	0,38	3,35	2,39	1,84	1,64	0,57	2,93	3,98*

Źródło przemocy: M – matka; O – ojciec; R – rodzeństwo; K – krewni; I – inni  
Source of violence: M – mother; O – father; R – siblings; K – relatives; I – others

I – brak depresji; II – depresja łagodna; III – depresja umiarkowana  
I – depression absent; II – mild depression; III – moderate depression

F – wartość różnicy między grupami; \*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p < 0,01$   
F – net value of intergroup difference; \*  $p < 0.05$ ; \*\*  $p < 0.01$

Tabela 5. Średnie wartości przemocy domowej ze strony poszczególnych członków rodziny w grupach osób o różnym nasileniu depresji

Table 5. Mean scores of domestic violence inflicted by particular family members in persons with different levels of depression

Przemoc fizyczna jest w porównaniu z innymi formami krzywdzenia tą reakcją, która jest najszybciej wyzwalana przez nieprawidłowe zachowanie dziecka<sup>(10)</sup>. Głównymi osobami w rodzinie, które stosują przemoc wobec dziecka, są matka i ojciec. Osoby badane wskazywały rodziców jako osoby wymierzające kary fizyczne, stosujące przemoc o charakterze emocjonalnym, a także zaniedbujące potrzeby dziecka. W przypadku przemocy seksualnej, której badani doświadczali najrzadziej, sprawcami są przede wszystkim osoby spoza rodziny, co jest zgodne z wynikami innych badań<sup>(11)</sup>.

Wyniki badań potwierdzają związki między doświadczaniem przemocy w dzieciństwie a występowaniem objawów depresyjnych w okresie dorastania i wczesnej dorosłości<sup>(5,6,8)</sup>. Młodzi ludzie, u których występują objawy depresji, częściej byli krzywdzeni w dzieciństwie niż ich rówieśnicy bez objawów depresji. Grupa badanych, u których występują objawy depresyjne o umiarkowanym nasileniu, to osoby, które najczęściej doświadczały przemocy we wszystkich jej formach – fizycznej, emocjonalnej, seksualnej i zaniedbywania. Przemoc zawsze powoduje jakieś szkody<sup>(12)</sup>. W prezentowanych badaniach wykazano, że mimo jej niedużego nasilenia w rodzinie w okresie dzieciństwa stanowi czynnik mogący przyczynić się do zaburzeń nastroju w okresie dorastania i wczesnej dorosłości ofiar przemocy. Wśród rozpatrywanych zmiennych rodzinnych kary fizyczne wymierzane dziecku przez ojca i wykorzystywanie seksualne przez osoby spoza rodziny okazały się najistotniejszymi czynnikami wpływającymi na poziom objawów depresyjnych osób badanych. Dodatkowymi czynnikami obciążającymi

are responsible for 22% of variance of value of the variable “depression” (table 6).

## DISCUSSION

Studies performed to date demonstrated that most secondary and high school students do not present signs of depression. Retrospective analysis of acts of maltreatment on the part of closest relatives indicates low intensity of domestic violence. The main type of child maltreatment in the family was, according to the examinees, physical violence. Corporal punishment (“smacks”) is frequently considered by parents as an educational instrument consistent with socially accepted standards. As compared with other forms of maltreatment, physical violence is the type of response triggered off most quickly by incorrect behaviour of the child<sup>(10)</sup>. Mother and father are family members most frequently implementing violence against the child. Our patients pointed to own parents as those who most often meted out corporal punishment, used emotional violence and neglected their child. In the case of sexual violence, which was the rarest form of violence experienced, perpetrators were usually persons from outside the family, which is concordant with the results of other studies<sup>(11)</sup>.

Literature data confirm associations between experience of violence during childhood and development of symptoms of depression during adolescence and early adulthood<sup>(5,6,8)</sup>. Young people presenting depressive symptoms, significantly more often have been harmed during childhood, as compared with their depression-free peers. The subgroup of examinees presenting moderately severe

Zmienne w równaniu Variable in equation	R=0,50; R2=0,24; popr. R^2=0,22 F(4,129)=10,43; p<0,000; błąd stand. estymacji = 7,09 R=0,50; R2=0,24; corrected R^2=0,22 F(4,129)=10,43; p<0,000; standard error of estimation = 7.09					
	BETA	Błąd standardowy BETA Standard error BETA	B	Błąd standardowy B Standard error B	t	p
Przemoc fizyczna – ojciec Physical violence by father	0,35	0,07	0,62	0,13	4,46	0,000
Przemoc seksualna – inni Sexual abuse by non-relatives	0,20	0,08	0,51	0,20	2,55	0,011
Sytuacja materialna Economic status	0,13	0,08	2,2	0,71	1,73	0,05
Alkohol – matka Maternal alcohol abuse	0,12	0,08	3,03	0,82	1,67	0,05
R – współczynnik korelacji wielokrotnej; F – wartość różnicy między grupami R – multiple correlation coefficient; F – net value of intergroup difference BETA – wagi standaryzowane; B – wagi surowe; t – wartość testu t-Studenta; p – poziom istotności BETA – standard weight; B – raw weight; t – Student t-test value; p – level of significance						

Tabela 6. Rodzinne uwarunkowania depresji u młodzieży (N=191)

Table 6. Family-dependent premises of depression in adolescents (N=191)



zajęciami są zła sytuacja materialna rodziny oraz nadużywanie alkoholu przez matkę.

Badania autorek pracy mają swoje ograniczenia. Pomiar przemocy oparty na retrospektywnej ocenie środowiska domowego dokonanej przez młodzież może być zniekształcony takimi zmiennymi, jak pamięć czy depresja. Objawy depresyjne mogą zniekształcać wspomnienia z dzieciństwa w stronę przeszacowania aktów przemocy domowej<sup>(13)</sup>.

## WNIOSKI

1. U większości młodzieży nie występują objawy depresji, choć istnieje znaczna grupa osób z łagodnym i umiarkowanym nasileniem objawów.
2. Młodzież w okresie dzieciństwa doświadczała przemocy ze strony członków rodziny. Głównymi sposobami krzywdzenia dziecka były kary fizyczne wymierzane przez rodziców.
3. Osoby doświadczające krzywdzenia ze strony osób najbliższych zalicza się do grupy ryzyka zaburzeń depresyjnych. Przemoc domowa z okresu dzieciństwa wiąże się z nasileniem depresji w okresie dorostania i wczesnej dorosłości.
4. Rodzina w niekorzystnej sytuacji materialnej, w której ojciec stosuje kary fizyczne wobec dziecka, a matka nadużywa alkoholu, to środowisko przyczyniające się do występowania depresji w późniejszym okresie życia ofiar przemocy. Dodatkowym czynnikiem niekorzystnym jest wykorzystywanie seksualne dziecka.

## PIŚMIENNICTWO:

### BIBLIOGRAPHY:

1. Herzberger S.D.: Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2002.
2. Buckner J.C., Beardslee W.R., Bassuk E.L.: Exposure to violence and low-income children's mental health: direct, moderated, and mediated relations. *Am. J. Orthopsychiatry* 2004; 74: 413-423.
3. Margolin G., Vickerman K.A.: Posttraumatic stress in children and adolescents exposed to family violence: I. Overview and issues. *Professional Psychology: Research and Practice* 2007; 38: 613-619.
4. Buka S.L., Stichick T.L., Birdthistle I., Earls F.J.: Youth exposure to violence: prevalence, risks, and consequences. *Am. J. Orthopsychiatry* 2001; 71: 298-310.
5. Kniecik-Baran K.: Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
6. Pelcovitz D., Kaplan S.J., DeRosa R.R. i wsp.: Psychiatric disorders in adolescents exposed to domestic violence and physical abuse. *Am. J. Orthopsychiatry* 2000; 70: 360-369.
7. Fosco G.M., DeBoard R.L., Grych J.H.: Making sense of family violence: implications of children's appraisals of interparental aggression for their short- and long-term functioning. *European Psychologist* 2007; 12: 6-16.
8. Hammen C., Henry R., Daley S.E.: Depression and sensitization to stressors among young women as a function

of signs of depression are those who most often have experienced violence in all its forms – physical, emotional, sexual and neglect. Violence always causes some damage<sup>(12)</sup>. Published studies demonstrate that in spite of its relatively low intensity during childhood, it is a factor that may contribute to the development of mood disorders in adolescence and early adulthood. Among the analysed family-dependent variables, corporal punishment meted out by father and sexual abuse by persons from outside the family, turned out the most important factors influencing severity of depressive symptoms in examined persons. Additional risk factors include low income and maternal alcohol abuse.

Obviously, this study has certain limitations. Measurement of severity of violence experienced in the past based on retrospective evaluation of domestic environment performed by adolescents may be distorted by such variables as memory and depression. Depressive symptoms may distort childhood-associated memories, resulting in overestimation of domestic violence suffered<sup>(13)</sup>.

## CONCLUSIONS

1. Most adolescents do not present signs of depression, although there is a sizeable proportion of a person with mild and moderate symptoms thereof.
2. Adolescents often experience violence on the part of other family members. The main type of maltreatment suffered by children is corporal punishment meted by parents.
3. Persons who experienced violence from closest relatives are at risk of developing depressive disorders. Domestic violence during childhood is correlated with severity of depression during adolescence and early adulthood.
4. Low-income family, where father uses corporal punishment towards his children and mother abuses alcohol, is the environment most conducive to the development of depression in victims later on. An additional unfavourable factor is sexual abuse of the child.

of childhood adversity. *J. Consult. Clin. Psychol.* 2000; 68: 782-787.

9. Parnowski T., Jernajczyk W.: Inwentarz Depresji Becka w ocenie nastroju osób zdrowych i chorych na choroby afektywne. *Psychiatr. Pol.* 1977; 11: 417-421.
10. Piekarska A.: Przemoc w rodzinie. Agresja rodziców wobec dzieci: przejawy i psychologiczne uwarunkowania. Pracownia Testów Psychologicznych, Warszawa 1991.
11. Lew-Starowicz Z.: Przemoc seksualna. Jacek Santorski & Co, Warszawa 1992.
12. Mellibruda J.: Patrząc na przemoc. *Świat Problemów* 1996; 4: 4-10.
13. Beck J.S.: Terapia poznawcza. Podstawy i zagadnienia szczegółowe. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.